

RETFÆRDIG KRIG?

Er der noget, der hedder retfærdig krig? Nej! men der kan være undtagelser. Kirken lærer officielt, at en krig kan være retfærdig, men det er og skal være en undtagelse, og der skal opfyldes nogle moralske kriterier. Der er ikke mange, måske ingen, der i den aktuelle situation stiller dette spørgsmål, og det betyder i praksis, at vi ikke på en seriøs måde kan tage stilling til krigen i Ukraine eller i Iran. Det handler om moral, dvs. at fastslå, hvad der er forkert eller rigtig i en konfliktsituation, set med Guds øjne.

Den katolske Kirke har udviklet en moralteologi på det område, som jeg nu vil forsøge kort og enkelt at fremstille. Jeg henviser først og fremmest til Den katolske Kirkes Katekismus (KKK).

1. "Det femte bud forbyder overlagt ødelæggelse af menneskeliv" (2307). Den eneste undtagelse er, at ens eget liv eller andres liv er direkte truet. Man har altså ret (og pligt) til at forsvare sig selv og andre. Dette kan overføres til situationen i et folk og altså handle om krig.

2. "Enhver borger og politisk leder har pligt til at arbejde for at undgå krige" (2308). Koncils dokumentet Gaudium et Spes siger: "Så længe faren for krig er til stede, og der mangler en kompetent international myndighed udstyret med tilstrækkelig styrke, kan man ikke nægte regeringer ret til legitimt selvforsvar, når først alle muligheder for en fredelig løsning er udtømte" (min understregning) (79 § 4).

3. Samme koncilstekst siger også: "Enhver krigshandling, der forskelsløst sigter på ødelæggelse af hele byer eller større områder med deres indbyggere, er en forbrydelse (bemærk udtrykket!) mod Gud og mod mennesket selv, og skal derfor kraftigt og uden tøven fordømmes" (citat fra koncilsteksten Gaudium Et Spes, 80).

4. KKK opstiller nogle kriterier for, at det er moralsk forsvarligt at føre krig i selvforsvar:

4.1 Man skal være sikker på, at en fjendes angreb vil medføre en varig og alvorlig skade på nationen eller flere nationer. Det betyder, at et angreb fra en fjende skal være virkelig alvorlig og have nogle langvarige negative konsekvenser enten for ens egen nation eller for flere nationer. Det er et strengt kriterium for at gribe til våben for at forsvare sig selv; men logikken er indlysende: Angrebet skal være af en sådan art, at det med sikkerhed vil have en ødelæggende betydning for ens eget samfund, evt. også for andre samfund, fordi en nation kan ikke isoleres sig fuldstændig. En krig kan let få karakter af en lavine.

4.2 Man skal have forsøgt at stoppe krigen med alle andre midler, som er mislykket eller ikke er realistiske. At gribe til våben er altså den absolut sidste mulighed for at forsvare sig. Det drejer sig altså ikke om at løse et problem, men om at forsvare sig.

4.3 Men man skal også være overbevist om, at en forsvarskrig kan lykkes, at betingelserne er tilstede, for at det kan lykkes. Det er selvfølgelig svært at afgøre i en given situation, men meningen er, at en forsvarskrig skal give håb om redning og fred. Hvis man indser, at den er håbløs, må man ikke gribe til våben, for det handler jo om at redde situationen, og hvis ikke det er muligt, må man ikke gribe til denne løsning, dvs. til krig.

4.4 Og endelig må man ikke gribe til våben, der medfører et større onde end det, man vil forsvare sig mod, og teksten peger direkte på faren ved at bruge moderne ødelæggelsesvåben, fordi man ikke kan styre effekten og derfor risikere at gøre større skade end absolut nødvendig.

5.5 Det er dem, der har ansvaret for det fælles gode, der skal vurdere om, betingelserne for en såkaldt retfærdig krig er tilstede. Det betyder, at de enkelte borgere ikke uden videre må gribe til våben, naturligvis med mindre de direkte føler, at deres eller andres liv er i fare i den konkrete situation. Den etiske begrundelse er igen, at enhver ansvarlig beslutning i en så alvorlig situation som krig skal træffes af dem, der har ansvar for det pågældende samfund, for ellers opløses samfundet indefra. Men også her kan situationen være delikat. Vi kan blot tænke på Danmarks besættelse i 1940-45, hvor de offentlige myndigheder ikke traf nogen beslutning om forsvarskrig, så der opstod en undergrundskrig, en "hær" af frihedskæmpere.

5.6 KKK siger også, at samfundet kan ikke tvinge mennesker til at gå i krig, når de på grund af deres samvittighed nægter at gribe til våben, men tilføjer, at sådanne mennesker så på anden måde har pligt til at tjene samfundet (2311).

5.7 "Handlinger, der bevidst går imod folkeretten og dens almenlydige principper og ligeledes de ordrer, som befaler dem (disse handlinger), er forbrydelser" (KKK 2313). Det betyder helt konkret, at ingen må adlyde befalinger, der er imod folkeretten og dens principper. En autoritet kan altså ikke "tvinge" nogen til at gå ind i en uretfærdig krig. Der tænkes naturligvis i første omgang på soldater og andre aktive i krigshandlingerne. Hvis de er overbevist om, at krigen er uretfærdig, må de nægte lydighed, ellers bliver de også skyldige. Grundlaget er vort menneskesyn, at enhver er ansvarlig overfor sin samvittighed og dermed overfor Gud. Man må ikke dække sig bag en undskyldning: "Jeg fik en ordre ovenfra".

5.8 Den katolske Kirkes katekismus advarer også direkte mod våbenkapløb som afskrækkelsesmiddel: "Våbenkapløb sikrer ikke freden" (2315), men øger tværtimod risikoen for krig.

Konklusion: Jeg vil til slut pege på en vigtig detalje. Katekismusen siger, at en krig kun kan blive "retfærdig", hvis ikke der er nogen kompetent international myndighed, der er udstyret med redskaber til at afgøre stridigheder mellem nationerne (KKK 2308), altså at man er tvunget til selv at løse sit problem i forhold til en anden nation. Vi lever i dag i et verdenssamfund, og derfor har vi brug for at oprette et retssystem, så det ikke er de enkelte samfund, der skal afgøre, hvem der har ret eller uret, men en objektiv instans. Det er jo forudsætningen for at tale om et civiliseret retssamfund. Men i dag skal der derfor også være en sådan instans i verdenssamfundet for netop at undgå krig, dvs. hvor de enkelte nationer bekæmper hinanden og overtræder basale menneskerettigheder. FN var måske tænkt at skulle blive en sådan retsinstans; men se blot på "sikkerhedsrådet", som opfatter sig som alt andet end en retsinstans.

Jeg vil til slut understrege, at vi kristne, om vi er ortodokse, protestantiske eller katolske, er forpligtet til at anlægge de ovenfor anført kriterier, når vi skal bedømme de aktuelle konflikters moralske grundlag. Der er sikkert mange af disse voldelige konflikter, der ud fra et kristent etisk synspunkt må bedømmes (fordømmes) som umoralske i Guds øjne.

04 04 2022. 17 03 2026

Lars Messerschmidt
Katolsk præst